

Toneelgroep Amsterdam, nu ook in de bios?

Meer in het buitenland spelen kan Toneelgroep Amsterdam niet meer. Het onderzoekt nu wat het digitaal en in het Engels kan.

Door onze redacteur **Daan van Lent**

LONDEN. Nog een beetje groggy van zijn vlucht uit Beijing een dag eerder, zit Wouter van Ransbeek in het café van het National Theatre in Londen. In China, waar Halina Reijn de afgelopen week optrad met *La voix humaine*, heeft hij mogelijkheden voor Toneelgroep Amsterdam onderzocht. Zo sprak hij met vijf studenten die TA-voorstellingen slechts van trailers op YouTube kennen, maar graag de rechten willen hebben om voorstellingen te streamen naar negen universiteitssteden. „Je proeft een honger naar ons toneel, die jaloersmakend is.”

Bij het National Theatre heeft Van Ransbeek, als adjunct artistiek directeur van TA verantwoordelijk voor internationalisering, de hele ochtend gesprekken gevoerd over samenwerkingsmogelijkheden. Later die dag zal Toneelgroep Amsterdam in een ander Londens theater, het Barbican, met zijn uitvoering *Kings of war* het ‘Shakespeare 400’ weekend openen.

Met het Barbican heeft TA al een band sinds het er in 2009 de *Romeinse tragedies* speelde. Vorig jaar produceerden ze samen *Antigone*, met Juliette Binoche. In *Kings of war* heeft het Barbican, net als de Wiener Festwochen, Théâtre National de Chaillot en het Holland Festival, mede geïnvesteerd. „Anders kunnen wij een grote productie als deze - die zelfs internationaal uitzonderlijk is - niet maken”, zegt Van Hove later die dag. Tien jaar geleden was het ongebruikelijk voor een toneelgezelschap om buiten Nederland en België te spelen. In die tijd haalde Van Hove Van Ransbeek naar Amsterdam, die met zijn

ervaring als programmeur bij internationale festivals als de Ruhrtriennale en de Wiener Festwochen van pas kon komen. Anno 2016 vliegt TA de hele wereld over. Subsidieverschaffers als het Rijk en de gemeente Amsterdam verwachten niet anders meer.

Het Barbican is blij dat het tot de eerste theaters behoort dat TA ontdekte. Juist nu na alle successen die Van Hove recent als regisseur in Londen en New York met *A view From the Bridge*, *Lazarus* (met David Bowie) en *The Crucible* boekte hijzelf en zijn ensemble enorm in trek zijn. „Een ensemble van acteurs als TA, dat als een familie met elkaar is verweven, kennen we in Groot-Brittannië niet meer. In zijn tekstbewerking en gebruik van techniek is Ivo een voorbeeld, en daarom organiseren wij workshops met TA voor jonge regisseurs”, zegt theaterdirecteur Toni Racklin.

Maar de groei is begrensd. „Het is een enorme puzzel”, zegt Van Ransbeek. „We houden het aantal voorstellingen in het buitenland al een paar jaren op het zelfde niveau van 80 tot 100. Dan kunnen we 150 voorstellingen in Amsterdam spelen en 75 tot 100 in de rest van Nederland. Ik moet zestig procent van de aanvragen uit het buitenland afzeggen. Deze week nog een festival in Moskou, dat heel graag het *Jaar van de Kreeft* van Luk Perceval wilde hebben. Dat doet echt pijn. Maar de band met het Nederlandse publiek is belangrijker.”

Het Nederlandse publiek profiteert, omdat internationaal vermaarde regisseurs als Sam Gold, Katie Mitchell, Luk Perceval en Simon Stone naar Amsterdam komen door de reputatie die TA heeft verworven. Van Ransbeek: „Zij kiezen voor ons. Als zij vaker komen, kunnen we een bibliotheek met ze opbouwen. Dat maakt het makkelijker om hun stukken in het buitenland te spelen.”

Zo kan TA internationaal groeien, los van de reputatie van Van Hove.

„Niet dat hij weggaat. Ivo is belangrijk voor TA, maar TA is ook belangrijk voor Ivo. Hij kan hier dingen uitproberen, die elders niet kunnen. Stukken als *Kings of war* of *The Fountainhead* kunnen helemaal niet op Broadway of in Londen, waar ze zonder of met geringe subsidie werken. We realiseren ons te weinig dat er vrijwel nergens in de wereld een systeem is als in Nederland dat zoveel mogelijkheden biedt om goede kunst te maken”, zegt Van Ransbeek.

Groei is dan wel niet meer mogelijk, grenzen verkennen wel. Bijvoorbeeld met Engelstalige voorstellingen. „Boventitels blijven een beperking. We hebben *Songs from far away* door de Brit Simon Stephens voor Eelco Smits in het Engels laten schrijven. In Sao Paolo en Londen konden we testen hoe dat werkt. We gaan dat ook onderzoeken voor grotere producties.”

Ook ziet Van Ransbeek mogelijkheden veel meer mensen te bereiken, zonder meer voorstellingen te spelen. „Ik heb gesprekken gevoerd met NT Live, dat de stukken van het National Theatre met groot succes in 180 bioscopen wereldwijd laat zien. Ze zien mogelijkheden. Dat zou geweldig zijn, dan bereik je in één klap wereldwijd 100.000 mensen die je anders niet kunt bereiken. Als we er met NT Live niet uitkomen, dan ga ik zelf verder bedenken hoe we digitale middelen kunnen inzetten.”

De internationale vraag om Toneelgroep Amsterdam is groter dan de groep aankan

Ramsey Nasr (r) in **Kings of War**, compilatie van Shakespeare-koningsdrama's door Toneelgroep Amsterdam.

TA's 'Kings of War' glorieert in Londen

Voor aanvang heeft adjunct-directeur Wouter van Ransbeek veiligheidshalve gewaarschuwd: „Verwacht geen staande ovatie, die in Nederland soms wel bij de prijs van het kaartje lijkt inbegrepen. Engelsen doen daar niet aan, ze klappen maar één keer en gaan dan weg. Ze laten het gezelschap niet terugkeren.”

In het Barbican, de Londense thuisbasis van de Royal Shakespeare Company, speelde Toneelgroep Amsterdam vrijdag aan het begin van het Shakespeare 400 Weekend de Britse première van *Kings of war*. Ivo van Hove heeft daarin de koningsdrama's *Henry V*, *Henry VI* en *Richard III* samengevoegd tot een marathon van 4,5 uur. Het decor is geïnspireerd door Churchills Cabinet War Rooms. Zulke moderniseringën zijn gewaagd in traditieminnend Groot-Brittannië.

Bij het internationaal zo ervaren TA heerst nervositeit. Ramsey Nasr, die Henry V speelt, vertelt achteraf dat hij „met een derde oog speelde. Vooral tijdens het uitspreken van de speech op de Dag van Sint Crispijn. Ik wist zeker dat er mensen in het publiek zouden zitten die de versie van Sir Laurence Olivier uit de film uit 1944 nog herinneren. Shakespeare is hier nationaal erfgoed. Ik verwachtte bij het slotapplaus een aantal boe's uit de zaal.”

Er klinkt geen enkele boe. Terwijl het Britse publiek, waaronder filmster Jude Law, de boventitels moeten lezen, klinkt er slechts een enkel kuchje. Het publiek laat de acteurs bij het applaus tegen de verwachtingen in drie keer terugkomen en komt wel overeind voor een staande ovatie. „Unbelievable”, klinkt het bij de garderobe. De eerste recensies in Britse

kranten geven allen vier sterren. „Van Hove's indikking van de histories is een goed getimede reminder dat door de eeuwen heen de kennis van de menselijke geest van Shakespeare onaangeraakt is door de tijden en onaangetast ondanks hun bekendheid”, schrijft *The Daily Telegraph*. Theaterblad *The Stage* schrijft dat de 'tekst intelligent gefileerd is' en 'de productie voortgaat met de vaart van een Scandithriller'.

Time Out schreef al eerder dat als Britten deze stukken op het repertoire nemen zij dat doen met 'duffe pracht en praal, terwijl zelfs met een conventionele uitvoering Van Hove's interpretatie ontroerend modern is'. **Van de acteurs wordt Hans Kesting als Richard III het meest geprezen.** „Een optreden dat de geschiedenis boeken zal halen”, schrijft *Variety*.

